

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Факультет гуманітарної та економічної освіти
Кафедра педагогіки вищої школи

РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ І ОСВІТИ
(найменування навчальної дисципліни)

підготовки здобувачів
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(вказати рівень вищої освіти)
спеціальності 011– Освітні, педагогічні науки
(шифр і назва спеціальності)
за освітньо-науковою програмою

Освітні, педагогічні науки
(назва освітньої програми)
мова навчання українська

Слов'янськ – 2020 р.

Розробники:

Панасенко Елліна Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки вищої школи

Рецензенти:

Саяпіна С.А. – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету
гуманітарної та економічної освіти ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Курінна С.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри
дошкільної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри
педагогіки вищої школи

Протокол № 1 від «27» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри Топольник Я.В. (під)

Погоджено групою забезпечення спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Керівник групи забезпечення С.А.Саяпіна
(під)

Затверджено та рекомендовано до впровадження
вченою радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

«28» серпня 2020 р.

протокол № 1

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Обов'язкова	
Загальна кількість годин – 120	Рік підготовки:	
	1-й	1-й
	Семестр	
	1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – 2; самостійної роботи студента – 6	Лекції	
	10 год.	10 год.
	Практичні	
	20 год.	20 год.
	Самостійна робота	
	90 год.	90 год.
Вид контролю: 1-й семестр – іспит		

Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія педагогіки і освіти» є висвітлення теорії та практики єдиного всесвітнього історичного педагогічного процесу, розкриття закономірностей становлення школи, освіти та педагогічної думки в різні історичні періоди; формування цілісної системи знань про історико-педагогічні процеси, явища та факти; забезпечення оволодіння кращими здобутками світової та української педагогіки, вироблення вміння застосовувати їх у сучасних умовах, здійснення пошукової діяльності, розвиток творчого потенціалу; розкриття внутрішніх закономірностей й специфічних ознак, притаманних розвитку школи, вихованню й педагогіки українського та інших народів; формування цілісної картини світу, професійного педагогічного світогляду.

МАТРИЦЯ

компетентностей, програмних результатів навчання, методів навчання, методів контролю з навчальної дисципліни «Історія педагогіки і освіти»

Компетентності, які формуються (шифр відповідно до освітньої програми)	Програмні результати навчання (шифр відповідно до освітньої програми)	Методи навчання	Методи контролю
<p>ЗК 2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК 4. Готовність до створення та інтерпретації нових знань через наукове дослідження або інші передові вчення такої якості, що відповідають вимогам національного та міжнародного рівнів, до діяльності в інтернаціональних дослідницьких групах.</p> <p>ЗК 6. Здатність до самоменеджменту, планування й розв'язування задач власного професійного і особистісного зростання.</p> <p>ЗК 7. Навички міжособистісної взаємодії.</p> <p>СК 2. Готовність здійснювати освітню й науково-дослідницьку діяльність на основі гуманістичного світогляду і глибокого проникнення</p>	<p>ПРН 1. Оперувати основними концепціями, теоріями, проблемами філософії й методології науки, змістом сучасних філософських дискусій з проблем розвитку суспільства та освіти.</p> <p>ПРН 3. Застосовувати різні види письмових текстів та усних виступів; розуміти зміст складних текстів з наукових проблем, у тому числі вузькоспеціальних, стилістичні особливості оформлення результатів дослідження у письмовій та усній формі під час роботи в групі з інтернаціональним складом.</p> <p>ПРН 5. Дотримуватися основних норм, прийнятих науковою</p>	<p>Поєднання традиційних, активних та інтерактивних методів навчання з використанням інноваційних технологій:</p> <ul style="list-style-type: none"> - словесні методи: лекція (проблемна, лекція-дискусія, лекція-консультація, круглий стіл, лекція-провокація, мультимедійна тощо), пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, бесіда, диспут, дискусія, дебати; - наочні методи: спостереження, демонстрація, ілюстрація; - практичні методи: обробка історико-педагогічної інформації, тезування, рецензування, анотування (робота із друкованими та 	<p>Спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне, письмове опитування, тестовий контроль, взаємоконтроль (взаємо-оцінювання), самоконтроль (рефлексія, самооцінювання) оцінювання самостійної роботи (повідомлення, доповідь, мультимедійна презентація, проєкт), іспит.</p>

<p>в суть педагогічних явищ і процесів із залученням широкого кола наукових джерел.</p> <p>СК 4. Здатність цілісно розуміти історію і теорію педагогіки, екстраполювати їх досягнення на сучасну освітню й наукову практику й окреслювати перспективи розвитку.</p> <p>СК 5. Володіння процедурами проектування, організації та моніторингу освітнього процесу з урахуванням необхідних перетворень в освітній сфері, в діяльності науковців, управлінців і педагогів-практиків, в процесі наукового партнерства.</p> <p>СК 6. Здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі освіти.</p> <p>СК 7. Володіння системою педагогічних категорій і методів їх використання з метою розв'язання дослідницьких і практичних завдань навчання і виховання.</p> <p>СК 10. Здатність застосовувати знання про сучасні досягнення в освіті/педагогіці.</p>	<p>спільнотою, з урахуванням міжнародного досвіду спілкування; здійснювати особистісний вибір у морально-ціннісних ситуаціях, що виникають у професійній сфері діяльності.</p> <p>ПРН 7. Користуватися нормативно-правовими і програмно-методичними документами, що визначають роботу в науковій установі та закладі освіти; визначати мету інноваційної діяльності, обґрунтовувати необхідність внесення запланованих змін у наукову роботу; впроваджувати інноваційні прийоми в педагогічному процесі з метою створення умов для ефективної мотивації до навчання студентів (учнів).</p> <p>ПРН 8. Формулювати концепцію наукового дослідження, визначати етапи проведення експериментальної роботи; організовувати інформаційний пошук, самостійний відбір і якісну обробку наукової інформації, емпіричних даних та їх</p>	<p>електронними інформаційними ресурсами, виконання індивідуальних завдань, тестування);</p> <ul style="list-style-type: none"> - робота з навчально-методичною літературою (конспектування, анотування, рецензування); - відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання: дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані; - активні методи навчання: метод проектів, кейс метод, мозкова атака, снігова куля, створення ментальних карт; - інтерактивні методи навчання: технології фасилітативного навчання, методи активізації творчої діяльності. 	
---	--	---	--

<p>СК 11. Здатність виділяти актуальні проблеми розвитку педагогіки та сучасної системи освіти, аналізувати та пропонувати оптимальні шляхи їх вирішення науковому товариству.</p>	<p>інтерпретацію; організувати дослідницьку роботу з узагальнення педагогічного досвіду освітнього або виховного закладу, освітньої структури тощо; проектувати, організувати й оцінювати реалізацію етапів педагогічної експериментальної роботи з використанням інноваційних технологій.</p> <p>ПРН 9. Проводити аналіз основних світоглядних і методологічних проблем галузі та суміжних із нею наук; планувати професійну діяльність у сфері наукових досліджень.</p> <p>ПРН 11. Оперувати різними методами і засобами дослідницької діяльності педагога; володіти способами збору, систематизації та обробки інформації, інтерпретації отриманих результатів, вивчення та творче застосування педагогічної спадщини і досвіду роботи педагогів-новаторів, вміннями робити висновки.</p>		
--	--	--	--

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усь ого	зокрема				Усь ого	зокрема			
л		пр	л а б	с.р.	л		пр	лаб	с.р.	
Тема 1. Антична педагогіка. Виховання і навчання в епоху Середньовіччя.	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-
Тема 2. Освіта в епоху Просвітництва (XVII - XVIII ст.). Історія становлення класичної європейської педагогіки (XVIII-XIX ст.)	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-
Тема 3. Перші європейські університети.	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 4. Реформаторська педагогіка Я.А. Коменського.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 5. Роль і значення виховання у формуванні особистості, його мета і завдання (Дж. Локк, Д. Дідро, К. Гельвецій). Вплив Й. Гербарта і гербертіанців на розвиток освіти.	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 6. Теорія гуманістичного вільного виховання та принцип природовідповідності у досвіді Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці.	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-

Тема 7. Зарубіжна школа і педагогіка в кінці XIX – на початку XX ст.	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-
Тема 8. Школа і педагогіка в Західній Європі і США у XX ст.	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 9. Сучасний стан та перспективи розвитку освіти у найбільш розвинених країнах світу	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 10. Традиційне виховання, освіта та педагогічна думка Київської Русі.	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-
Тема 11. Педагогічна думка і школа козацької доби (Українське Бароко) у другій половині XVII ст. – XVIII ст.	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-
Тема 12. Зміст та організація діяльності Острозької та Києво-Могилянської академії.	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-
Тема 13. Концепція морального виховання і кордоцентризм в творчості Г. Сковороди. Значення його спадщини для XXI століття.	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-
Тема 14. Школа, освіта і педагогічна думка в Україні у XIX ст. Становлення та розвиток університетської освіти в Україні.	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 15. Становлення педагогічних поглядів О.Духновича, М.Костомарова, М.Драгоманова, М.Пирогова	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 16. Ідея народності виховання в творчості Т. Шевченка та К. Ушинського, її значення для розвитку педагогічної думки в Україні.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 17. Теоретичні ідеї розбудови національної освіти	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10

і шкільництва І. Франка, М. Драгоманова, С. Русової.										
Тема 18. Педагогічна думка в Україні у другій половині XIX ст. (М.Куліш, М. Корф, Х.Алчевська, П. Лубінець)	10	-		-	10	10	-		-	10
Тема 19. Школа, освіта і педагогічна наука в Україні у першій половині XX ст. Педагогічні погляди та просвітницька діяльність українських педагогів та організаторів освіти.	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 20. Виховний ідеал та релігійна традиція у творчості Г. Ващенко.	10		-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 21. Становлення національної системи освіти на поч. XX ст. Педагогічна система А.С.Макаренка.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 22. Педагогічна система В.О.Сухомлинського.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 23. Інноваційний контекст педагогічного подвизництва А.Макаренка і В.Сухомлинського.	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-
Тема 24. Освіта в Україні на сучасному етапі духовного та національного відродження.	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-
Усього годин	120	10	20	-	90	120	10	20	-	90

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Теми лекцій

№ п/п	Тема лекційного заняття	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Реформаторська педагогіка Я.А. Коменського.	2	2
2.	Сучасний стан та перспективи розвитку освіти у найбільш розвинених країнах світу.	2	2
3.	Ідея народності виховання в творчості Т. Шевченка та К. Ушинського, її значення для розвитку педагогічної думки в Україні.	2	2
4.	Становлення національної системи освіти на поч. XX ст. Педагогічна система А.С.Макаренка.	2	2
5.	Педагогічна система В.О.Сухомлинського.	2	2
	Разом	10	10

4.2. Теми практичних занять

№ п/п	Тема практичного заняття	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Антична педагогіка. Виховання і навчання в епоху Середньовіччя.	2	2
2.	Освіта в епоху Просвітництва (XVII - XVIII ст.). Історія становлення класичної європейської педагогіки (XVIII-XIX ст.)	2	2
3.	Теорія гуманістичного вільного виховання та принцип природовідповідності у досвіді Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці.	2	2
4.	Зарубіжна школа і педагогіка в кінці XIX – на початку XX ст.	2	2
5.	Традиційне виховання, освіта та педагогічна думка Київської Русі.	2	2
6.	Педагогічна думка і школа козацької доби (Українське Бароко) у другій половині XVII ст. – XVIII ст.	2	2
7.	Зміст та організація діяльності Острозької та Києво-Могилянської академії.	2	2
8.	Концепція морального виховання і кордоцентризм в творчості Г. Сковороди. Значення його спадщини для XXI століття.	2	2
9.	Інноваційний контекст педагогічного подвижництва А. Макаренка і В. Сухомлинського.	2	2
10.	Освіта в Україні на сучасному етапі духовного та національного відродження.	2	2
	Разом	20	20

4.3. Самостійна робота

№ п/п	Тема	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Перші європейські університети.	10	10
2.	Роль і значення виховання у формуванні особистості, його мета і завдання (Дж. Локк, Д. Дідро, К. Гельвецій). Вплив Й. Гербарта і гербертіанців на розвиток освіти.	10	10
3.	Школа і педагогіка в Західній Європі і США у XX ст.	10	10
4.	Школа, освіта і педагогічна думка в Україні у XIX ст. Становлення та розвиток університетської освіти в Україні.	10	10
5.	Становлення педагогічних поглядів О.Духновича, М.Костомарова, М.Драгоманова, М.Пирогова	10	10
6.	Теоретичні ідеї розбудови національної освіти	10	10

	і шкільництва І. Франка, М. Драгоманова, С. Русової.		
7.	Педагогічна думка в Україні у другій половині XIX ст. (М.Куліш, М. Корф, Х.Алчевська, П. Лубінець)	10	10
8.	Школа, освіта і педагогічна наука в Україні у першій половині XX ст. Педагогічні погляди та просвітницька діяльність українських педагогів та організаторів освіти.	10	10
9.	Виховний ідеал та релігійна традиція у творчості Г. Ващенко.	10	10
	Разом	90	90

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

За накопичувальною 100 – бальною шкалою	За національною шкалою	
	<i>для іспитів, звітів з практики, курсових робіт</i>	<i>для заліків</i>
90 – 100 балів	відмінно	зараховано
89 – 75 балів	добре	
60 – 74 балів	задовільно	
26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано
0 – 25 балів	неприйнятно	

6. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: завдання для вхідного, поточного та підсумкового контролю, взаємоконтролю (взаємооцінювання), самоконтролю (рефлексія, самооцінювання), тестового контролю, усного, письмового опитування, оцінювання самотійної роботи (наукове повідомлення, доповідь, реферат, есе, науковий проект, творча робота, мультимедійна презентація), семестровий іспит.

7. Рекомендована література

Основна

1. Васюк О. В. Історія педагогіки та освіти в Україні : підручн. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 519 с.
2. Васюк О. В. Порівняльна педагогіка : підруч. Київ : ТОВ «ЦП «Компринт» 2016. 412 с.
3. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки : навчально-методичний посібник для викладачів історії педагогіки, на допомогу студентам педагогічних ВНЗ під час самотійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять. К. : Видавничий дім «Слово», 2012. 323 с.

4. Завгородня Т.К. Історія педагогіки : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2014. 160 с.
5. Зайченко І.В. Історія педагогіки. Книга І. Історія зарубіжної педагогіки : навчальний посібник. К.: Видавничий Дім "Слово", 2010. 624 с.
6. Левківський М.В. Історія педагогіки : навч.-метод. посібник. Вид. 4. К.: Центр учбової літератури, 2011. 190 с.
7. Любар О. О. Стельмахович М. Г., Федоренко Д. Т. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб. За ред. О. О. Любара. Київ : Знання КОО, 2003. 456 с.
8. Сбруєва А. А., Рисіна М.Ю. "Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах". СумДПУ, 2000. 208 с.

Допоміжна

1. Аркас М. М. Історія України-Русі. Київ : Вища шк., 1990. 395 с.
2. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: монографія. Київ : Богданова А. М., 2008. 406 с.
3. Ващенко Г. Виховання волі і характеру : підручник для педагогів. Київ : Школяр, 1999. 385 с.
4. Ващенко Г. Виховний ідеал: підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. Полтава : Полтавський вісник, 1994. 191 с.
5. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори. Дрогобич : Відродження, 1997. 214 с.
6. Грушевський М. С. Иллюстрированная история Украины. Донецк : Кярп, 2002. 768 с.
7. Грушевський М. С. Про українську мову і українську школу. Київ : Веселка, 1991. 46 с.
8. Драгоманов М. П. Листи на Наддніпрянську Україну. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 284–286.
9. Духнович О. В. Народна педагогія. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 200–205.
10. Енциклопедія освіти. Академія пед. наук України ; головний ред. В. К. Кремінь. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
11. Костомаров М. І. Дві руські народності. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 177–180.
12. Кузь В. Г., Руденко Ю. Д., Губко О. Т. Українська козацька педагогіка і духовність. Умань : [б. в.], 1995. 116 с.
13. Макаренко А. С. Деякі висновки з мого педагогічного досвіду. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 465–469.
14. Макаренко А. С. Лекції про виховання дітей. Київ : Рад. шк., 1948. 91 с.
15. Макаренко А. С. Методика організації виховного процесу. Київ : Рад. шк., 1951. 100 с.
16. Макаренко А. С. Педагогические сочинения : в 8 т. М. : Педагогика. Т. 4. 1984. С. 236–369.
17. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина ХІХ – ХХ століття) : хрестоматія. Упорядник Л. Д. Березівська та ін. Київ : Наук. Світ, 2003. 418 с.

18. Нариси історії українського шкільництва (1905–1933 рр.) : навч. посіб. За ред. О. В. Сухомлинської та ін. Київ : Заповіт, 1996. 304 с.
19. Науменко Ф. І. Школа Київської Русі. Львів : Львівський держ. ун-т ім. І. Франка, 1965. 216 с.
20. Огієнко І. І. Наука про рідномовні обов'язки. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 375–377.
21. Огієнко І. І. Українська культура. Київ : Вид-во книгарні Є. Череповського, 1992. 272 с.
22. Пирогов М. І. Питання життя. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 205–209.
23. Поучення Володимира Мономаха. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 40–42.
24. Прокопович Ф. Духовний регламент. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 114–122.
25. Прокопович Ф. Філософські твори. У 3-х т. Київ : Наук. думка, 1979.
26. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні : нариси (X–поч. XX ст.). За ред. М. Д. Ярмаченка. Київ : Рад. шк., 1991. 381 с.
27. Русова С. Ф. Нова школа. С. Ф. Русова. Вибрані педагогічні твори: у 2-х т. Київ : Освіта, 1996. С. 207–218.

28. Сухомлинский В. О. Вибрані твори в 5 томах. Т. 3. Київ : Рад. школа, 1977. 670 с.
29. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. В.О.Сухомлинський. Вибрані твори в 5 томах. Т. 4. Київ: Рад. шк. 1976. С. 7–390.
30. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. В. О. Сухомлинський. Вибрані твори в 5 томах. Т. 1. Київ : Рад. шк. 1976. С. 5–502.
31. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. В.О.Сухомлинський. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 526–540.
32. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю. Київ : Рад. шк., 1988. 304 с.
33. Українка Л. Волинські образки. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С.334–339.
34. Ушинський К. Д. Питання про народні школи. К.Д.Ушинський. Вибрані педагогічні твори. В 2 т. Т. 2. Київ : Рад. шк., 1983. С. 56–63.
35. Ушинський К. Д. Про виховання розуму. К. Д. Ушинський. Твори. В 6 т. Т. 6. Київ : Рад. шк., 1955. С. 371–379.
36. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні К. Д. Ушинський. Вибрані педагогічні твори. В 2-х т. Т. 1. Київ : Рад. шк., 1983. С. 43–103.
37. Ушинський К. Д. Рідне слово. К. Д. Ушинський. Вибрані педагогічні твори. В 2 т. Т. 1. Київ : Рад. шк., 1983. С. 121–133.
38. Франко І. Твори. В 2-х т. – Т. 2 : Оповідання. Київ : Дніпро, 1986. С. 462–477.
39. Франко І. Я. «Schoneschreiben». Зібрання творів . У 50-ти т. Т. 15. Київ : Наук. думка. 1978. С. 85–91.
40. Франко І. Я. Наші народні школи і їх потреби. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 308–314.
41. Франко І. Я. Чого хоче «Галицька робітницька громада». Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 306–308.
42. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ : «Магістр – S», 1998. 200 с.
43. Шевченко Т. Г. Букварь южнорусский. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 166–176.

8. Інформаційні ресурси

1. Березюк О. С. Педагогічні погляди Лесі Українки. URL : <http://studentam.net.ua/content/view/8248/95/>.

2. Вплив на розвиток вітчизняної педагогічної думки педагогічних ідей та діяльності П. П. Блонського і С. Т. Шацького. URL : <http://studopedia.org/10-59450.html>.
3. Гайдученко Ю. О. Проблема духовно-морального виховання дітей утворчій спадщині Бориса Грінченка. URL : <http://srw.kspu.edu/wp-content/uploads/2012/03/Gaidychenko.pdf>.
4. Дубасенюк О. А. Новаторські підходи до формування педагогічного колективу в загальноосвітніх закладах (30–80 рр. XX ст.). URL : <http://eprints.zu.edu.ua/1826/1/5.pdf>.
5. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37–38, ст. 2004. URL : <http://www.detut.edu.ua/node/260>.
6. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38–39. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
7. Зародження та розвиток культури в епоху палеоліту. URL : <http://sdamzavas.net/1-7906.html>.
8. Іванченко А. В. А. С. Макаренка про мету й засоби виховання. URL : <http://studentam.net.ua/content/view/3395/97/>.
9. Іващенко К. В. Педагогічна система А. Макаренка: досвід організації дитячого самоврядування. URL : http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2293/1/Pedagogichna_systema_Makarenka_samovryaduvannya.pdf.
10. Ілійчук Л. В. Особистість учителя у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського. URL : <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ushynskiy/paper/viewFile/10/18>
11. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
12. Рижанова А. О. С. Т. Шацький – засновник вітчизняної соціальної педагогіки. *Вісник ХДАК*. 2010. Вип. 31. Роз. 3. Педагогіка. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2010_31_31.
13. Статті про Львів. Львівське Успенське братство, його школа і друкарня. URL : <http://map.lviv.ua/statti/isaevych3.html>.
14. History of Education and Comparative Education: URL : <http://sisifo.fpce.ul.pt>.
15. Language Issues in Comparative Education Inclusive Teaching and Learning in Non-Dominant Languages and Cultures / Carol Benson and Kimmo Kosonen (Eds). Canada. URL : <https://www.sensepublishers.com/media/1624-language-issues-in-comparative-education.pdf>.
16. New Thinking in Comparative Education / Edited by Marianne A. Larsen; University of Western Ontario, Canada. URL : <https://www.sensepublishers.com/media/693-new-thinking-in-comparative-education.pdf>.
17. TOWARDS A COMPARATIVE PEDAGOGY / Robin Alexander; University of Cambridge From: Cowen, R. and Kazamias, A.M. (ed) International Handbook of Comparative Education, pp 923-942, Springer, 2009: URL :

<http://www.robinaalexander.org.uk/wp-content/uploads/2012/05/INCE-chapter-59-Alexander.pdf>.

9. Посилання на дистанційний курс

Дистанційний курс «Історія педагогіки і освіти». URL:
<http://ddpu.edu.ua:9090/moodle/course/view.php?id=2296>